

тетична) та чи існуватимуть маргінеси.

Список посилань:

Flügel, J. C. (1930). *The Psychology of Clothes*. London: Hogarth Press.

Hanson, K. (1990). Dressing Down Dressing Up – The Philosophic Fear of Fashion. *Hypatia, Special Issue: Feminism and Aesthetics*, 5, 107–121.

Lipovetsky, G. (1987). *L'Empire de l'éphémère: la mode et son destin dans les sociétés modernes*. Paris: Gallimard.

Pappas, N. (2008). Fashion Seen as Something Imitative and Foreign. *British Journal of Aesthetics*, 48(1), 1–19.

Svendsen, L. Fr. H. (2004). *Mote – Et filosofisk essay*. Oslo: Universitetsforlaget.

Мішель Фуко і дослідження простору: від маргінесів до магістралі

Наталія Камардаш

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(Харків)

Сьогодні ми все частіше актуалізовані на просторі – в ме-неджменті, освіті, політиці він грає особливу роль як елемент загальної стратегії впливу на результат взаємодії, комунікації, зумовляє психологічний стан тощо. Розуміння значення простору завжди мало своє місце, але по-різному сприймалося в різні історичні періоди. Доба Нового часу як доба наративів і раціоналізму визначила простір як відносно статичну даність реальності, яка аналізується в категоріях протяжності й розташування об'єктів, що може змінюватися під впливом вимог і особливостей часу. Не спростовуючи й не маючи за мету нівелювати подібне тлумачення простору, Мішель Фуко заявив про те, що таке значення занадто спрощене, зокрема в суспільній і філософській думці. За його увагу до цієї проблеми, як зізнавався сам Фуко, йому часто дорікали, але саме завдяки цим «просторовим

манам» він прийшов до того, що шукав: «відносинам, які можливі між знанням і владою» (Foucault, 1980, p. 69).

На думку філософа, доба Середніх віків демонструє нам «простір локалізації», доба модерну – протяжності, а в сучасні часи протяжність замінюється місцеположенням, яке визначають відносини. У цьому просторі місцеположень існують, згідно з Фуко, два складних, по-своєму маргінальних, типи: утопії та гетеротопії. Вони включені в «звичайні/нормальні» просторово-часові відносини й співіснують з ними, водночас відрізняючись власною девіантністю, виділяючи «особливі» етапи, події, сфери людського життя. Певною метафорою, що об'єднує як утопію, так і гетеротопію, є дзеркало: «придивляючись» до «місць девіації», ми намагаємося побачити себе там, де нас ще немає в момент «придивляння», з позиції норм відповідної гетеротопії. Ми завжди також маргінальні, вперше стикаючись з цими нормами й тому часто самі виглядаємо як девіанти в рамках «субкультури» гетеротопного простору. Так, одного разу ми дорослішаємо, одружуємося, отримуємо освіту і плануємо дозвілля, і все це пов'язане з очікуваннями, новим досвідом, конкретним місцем та переживанням стану інтеріоризації, адаптації та психологічної напруги. Отже, Мішель Фуко запропонував новий «ракурс» поглядів на простір, «реставруючи» й «модернізуючи» їх відповідно до суттєвих і важливих особливостей свого часу: «Простір грає основну роль в будь-якій формі життя громади; простір є основоположним у всякому здійсненні влади (Фуко, 2006, с. 232), «Сьогоднішню ж епоху можна, швидше за все, назвати епохою простору» (Фуко, 2006, с. 191). Гетеротопії функціональні, і їхні функції залежать від суспільства, яке «направляє, штовхає і змушує наявні гетеротопії змінюватися або приймати нові функції та нові значення» (Rumarczuk & Derksen, 2014), вони також гетерогенні в тому, що стосується еклектики просторів та маніпуляцій з часом (ярмарки, кладовища та музеї, наприклад), вони передбачають певну ініціацію для залучення й, нарешті, вони підкреслюють ілюзорність та певну «зворотну інакшість» звичайного, реального простору, – простору «нормального» життя.

Під впливом розвитку концепту простору у сфері суспільно-філософських наук, де поряд із Фуко стоять прізвища

А. Лефевра, Ж. Бодріяра та інших дослідників, яких відрізняє від М. Фуко саме кут розгляду проблеми в її значенні для формування суспільного порядку, сьогодні аналіз простору постає досить актуальною темою в контексті культурних, лінгвістичних, політичних, географічних, антропологічних досліджень, а також в дослідженні кіберпростору (Rymarczuk & Derksen, 2014) як особливого виду реальності в сучасну добу. Щодо Фуко, то тема спатіалізації не є окремою в його творчості, але вона є елементом його найвідоміших досліджень, значення яких для подальших дискусій, розвитку суспільної та філософської думки є очевидним. Дослідження простору саме в розрізі проблеми знання і влади, що пронизує всі основні соціальні інститути, в тому числі, освіту та сім'ю, є революційним за своєю суттю і тому ми можемо позначити його як маргінальне, тобто таке, що перебуває на межі відкриття нової епохи проблемного дискурсу. Таким чином, зв'язок між середовищем, владою та суб'єктивністю в контексті просторової концепції М. Фуко виглядає сьогодні не тільки таким, що не втратив своєї актуальності, але таким, що змушує серйозніше приглядатися до сучасних трансформацій різних соціальних екосистем в спробі передбачити ту точку сингулярності, до якої призведуть події, що стануть результатом змін фізичного простору. Отже, Мішель Фуко, долаючи свого часу маргінальність власних досліджень девіантних просторів, заклав сучасну магістраль філософського дискурсу щодо важливих аспектів суспільного життя.

Список посилань:

Фуко, М. (2006). *Другие пространства. Интеллектуалы и власть: избранные политические статьи, выступления и интервью* (Ч. 3). М.: Праксис.

Rymarczuk, R., & Derksen M. (2014). Different spaces: Exploring Facebook as heterotopia. *First Monday*. Retrieved from <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/5006/4091>.

Foucault, M. (1980). Questions on Geography. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. New York: Pantheon.